

PRIAME ZAHRANIČNÉ INVESTÍCIE NA SLOVENSKU A ICH VPLYV NA VYBRANÉ EKONOMICKÉ UKAZOVATELE

DIRECT FOREIGN INVESTMENT IN SLOVAKIA AND THEIR IMPACT ON SELECTED ECONOMIC INDICATORS

MONIKA BAČOVÁ

Mgr. Ing. Monika Bačová, PhD., Katedra ekonómie, Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach, Ekonomická univerzita v Bratislave, tel.: + 421 55 722 3244, e-mail: monika.bacova@euke.sk

Abstract

Foreign direct investment (FDI), as an important form of international capital movements as defined by National Bank of Slovakia, which is based on the OECD definition, is a category of international investment that reflects objective of an entity resident in one economy (direct investor) to obtain a lasting interest in an enterprise resident in another economy (direct investment enterprise). In addition to shares in the capital of part of FDI it is also reinvested earnings and other capital associated with various inter-company debt transactions. The aim of this paper is to analyze the development of FDI in Slovakia and point out the relationship between FDI and the development of selected macroeconomic indicators.

Key words: Foreign Direct Investment (FDI), FDI inflows

1. Úvod

Priame zahraničné investície sú považované za účinný nástroj zvyšovania výkonnosti ekonomiky. Prílev priamych zahraničných investícií do krajiny pozitívne ovplyvňuje vývoj hrubého domáceho produktu, produktivity práce, miery nezamestnanosti vytváraním priestoru pre nové pracovné miesta, prináša do krajiny nové technológie a nové výrobné postupy, know-how, prispieva ku zvyšovaniu kvalifikácie domáceho ľudského kapitálu. Vo vedeckej literatúre nachádzame množstvo analýz vplyvu priamych zahraničných investícií na ekonomické ukazovatele, ako sú napr. hrubý domáci produkt, produktivita práce, miera nezamestnanosti.

Cieľom príspevku je analyzovať vývoj priamych zahraničných investícií na Slovensku a poukázať na vzťahy medzi vývojom priamych zahraničných investícií a vybranými makroekonomickými ukazovateľmi. V záujme dosiahnutia cieľa príspevok teoreticky vymedzuje priame zahraničné investície, na základe údajov publikovaných Národnou bankou Slovenska analyzuje ich vývoj a vplyv na vybrané ekonomické ukazovatele po vstupe Slovenskej republiky do eurozóny (obdobie rokov 2009 – 2015).

2. Teoretické východiská priamych zahraničných investícií

Pre priame zahraničné investície (PZI), ktoré predstavujú významnú formu medzinárodného pohybu kapitálu, v literatúre nachádzame viacero definícií. Jednotná definícia PZI v súčasnej ekonomickej teórii neexistuje.

Podľa Konferencie OSN pre obchod a rozvoj PZI sa definujú ako investície založené na dlhodobom vzťahu k podniku, ktoré odrážajú trvalý záujem o kontrolu rezidentským subjektom jednej krajiny (zahraničný investor alebo materská spoločnosť) v podniku rezidenta inej krajiny (podnik s PZI, dcérska spoločnosť, afília podniku).

Podľa Medzinárodného menového fondu PZI odrážajú trvalý záujem rezidentského subjektu jednej krajiny (priamy investor) v rezidentskom subjekte inej krajiny (podnik s PZI),

zahŕňajú všetky transakcie uskutočňované medzi priamym investorom podnikom PZI. Pokrývajú začiatkové transakcie, ako aj všetky ďalšie transakcie medzi nimi. (Baláž, 2010; Sivák, 2011)

Priame zahraničné investície vo všeobecnosti predstavujú všetky zahraničné investície, ktoré slúžia na vytvorenie trvalých a priamych vzťahov s podnikom, ktorému sa poskytuje kapitál na účel vykonávania ekonomickej činnosti. Keďže samotný pojem „priamych investícií“ sa nachádza v kapitole o pohybe kapitálu a platbách Zmluvy o ES a teraz v článkoch 63 až 66 Zmluvy o fungovaní EÚ, Súdny dvor ho vyložil v súlade so všeobecne uznávanými definíciami MMF a OECD. (Európska komisia, 2010)

V podmienkach Slovenskej republiky priamu investíciu definuje § 2 ods. j) Devízového zákona ako také vynaloženie peňažných prostriedkov alebo iných peniazmi ocenených majetkových hodnôt, alebo iných majetkových práv, ktorého účelom je založenie, získanie alebo rozšírenie trvalých ekonomických vzťahov investujúceho tuzemca alebo tuzemcov ako osôb konajúcich v súlade s Obchodným zákonníkom na podnikaní v zahraničí alebo investujúceho cudzozemca alebo cudzozemcov ako osôb konajúcich v súlade s Obchodným zákonníkom na podnikaní v tuzemsku, a to niektorou z týchto foriem:

1. vznik alebo získanie 100-percentného podielu na podnikaní,
2. účasť na podnikaní, ak investor vlastní alebo získa najmenej 10-percentný podiel na základnom imaní obchodnej spoločnosti alebo najmenej 10-percentný podiel na čistom obchodnom imaní obchodnej spoločnosti, alebo najmenej 10% hlasovacích práv,
3. prijatie alebo poskytnutie finančného úveru investorom na podnikanie, ak má investor na tomto podnikaní účasť podľa bodu 1 alebo bodu 2 alebo ak je finančný úver spojený s dohodou o podiele na rozdelení zisku alebo je spojený s vplyvom na riadení spoločnosti, ktorý je porovnateľný s vplyvom pri podiele podľa bodu 1 alebo bodu 2,
4. použitie výnosu z existujúcej priamej investície do tejto investície (ďalej len „reinvestícia výnosu z priamej investície“),

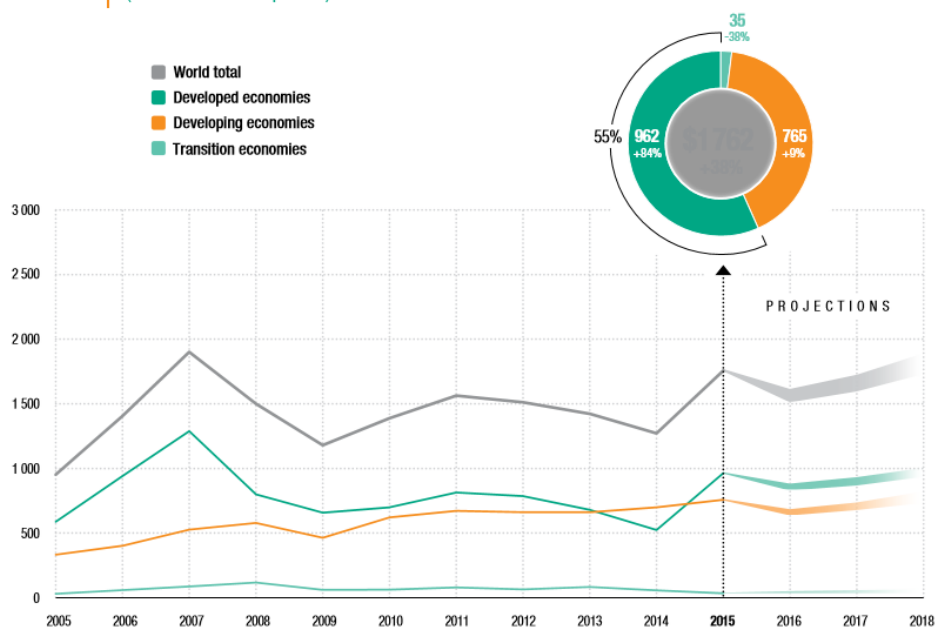
Národná banka Slovenska v Metodických pokynoch na zostavenie ročných hlásení o stave priamych zahraničných investícií v tuzemsku a stave priamych investícií v zahraničí priame investície vymedzuje ako vklad peňažných prostriedkov (peňažný vklad) alebo peniazmi ocenených hodnôt (nepeňažný vklad) tuzemca v jednej ekonomike do spoločnosti so sídlom v inej ekonomike, ak tento vklad predstavuje najmenej 10% základného imania alebo hlasovacích práv. Priamou investíciou je aj poskytnutie finančného úveru alebo pôžičky investorom do danej spoločnosti ak je jej spoločníkom, alebo ak sa dohodne s prijímateľom úveru o podiele na rozdelení zisku. Rovnako je priamou investíciou aj znovuinvestovanie výnosu z priamej investície do tejto investície. (NBS, 2015)

3. Priame zahraničné investície a vybrané makroekonomické ukazovatele

V dôsledku globalizácie, procesu rozvoja ekonomických vzťahov v celosvetovom meradle dochádza k prudkému nárastu pohybu kapitálu. Tento fenomén svetovej ekonomiky sa prejavuje aj zvýšením tokov PZI.

V roku 2015 globálne toky PZI vzrástli o 38 percent na 1 762 milión \$. Dosiahli najvyššiu úroveň od svetovej hospodárskej a finančnej krízy v rokoch 2008-2009. Avšak, sú stále zhruba 10 percent pod úrovňou roku 2007 (UNCTAD, 2016), teda rok predtým, než boli investície postihnuté celosvetovými hospodárskymi a finančnými otrasmami, kedy dosiahli rekordnú výšku, vid'. Obrázok 1.

Figure I.1. Global FDI inflows by group of economies, 2005–2015, and projections, 2016–2018
(Billions of dollars and per cent)

Obrázok 1 Vývoj prílevu priamych zahraničných investícií vo svete
Zdroj: UNCTAD, 2016

Kým globálne toky priamych zahraničných investícií v roku 2015 zaznamenali prudký nárast, situácia na Slovensku je odlišná

Prijatím eura sa očakával pozitívny vplyv na ďalší vývoj ekonomiky Slovenska, pozitívny vývoj jej makroekonomických ukazovateľov, vrátane nárastu pohybu kapitálu a tým aj vývoja zahraničných investícií na Slovensku. Prílev PZI na Slovensko v roku 2002 dosiahol hodnotu 185 594 mil. SKK (6 160 mil. EUR¹), v roku 2006 prílev klesol na 3 741 mil. EUR, v roku 2007 na 2 618 mil. EUR a v roku 2008 vzrástol na 3 200 mil. EUR.

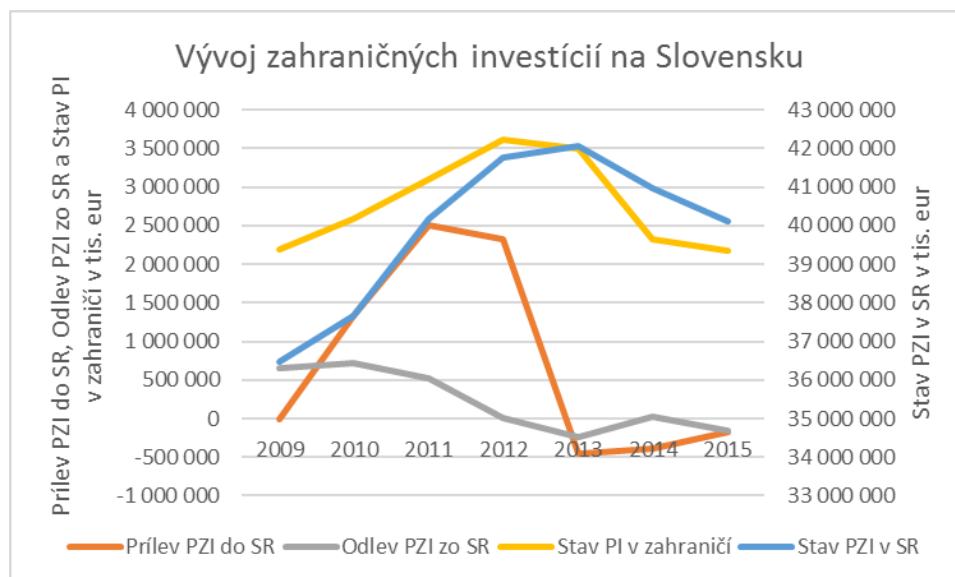
Prílev PZI v období rokov 2009 – 2015 nedosiahol hodnoty prílevu PZI na Slovensko pred zavedením eura. Je však potrebné podotknúť, že vývoj ekonomiky bol značne ovplyvňovaný nielen zavedením eura ale aj globálnou finančnou krízou a že prílev PZI okrem oficiálnej meny krajiny je značne ovplyvňovaný aj inými faktormi.

V roku 2009 došlo k prepadu prílevu PZI na hodnotu – 4 376 tis. eur, pričom bol zaznamenaný vyšší prílev PZI vo forme majetkovej účasti (nárast o 14,7 % v porovnaní s predchádzajúcim rokom), ale podstatne nižší prílev PZI vo forme reinvestovaného zisku (pokles o 73,6 %) a vo forme ostatného kapitálu pokles dosiahol hodnotu – 1 512 tis. eur, kým v roku 2008 jeho hodnota bola + 1 464 eur). V roku 2010 došlo ku prudkému medziročnému nárastu prílevu PZI na Slovensko (o 30 635,9 %), v roku 2011 bol vykázaný nárast o 87,9 %. V nasledujúcich rokoch, počnúc rokom 2012 objem prílevu PZI na Slovensko klesá, pričom v roku 2012 medziročne poklesol o 7,6 %, v roku 2013 medziročne poklesol o 119,6 %, v roku 2014 medziročne poklesol o 15,1 % a v roku 2015 na základe predbežných údajov medziročne poklesol 54,4 %.

Vývoj prílevu PZI na Slovensko v rokoch 2009 – 2015 je uvedený na Obrázku 2. Pre porovnanie, obrázok 2 obsahuje a vývoj Odlevu PZI zo Slovenska. Obrázok súčasne poukazuje na stav PZI na Slovensku aj na stav priamych investícií v zahraničí.

¹ Na prepočet bol použitý konverzný kurz 30,1260 SKK/EUR

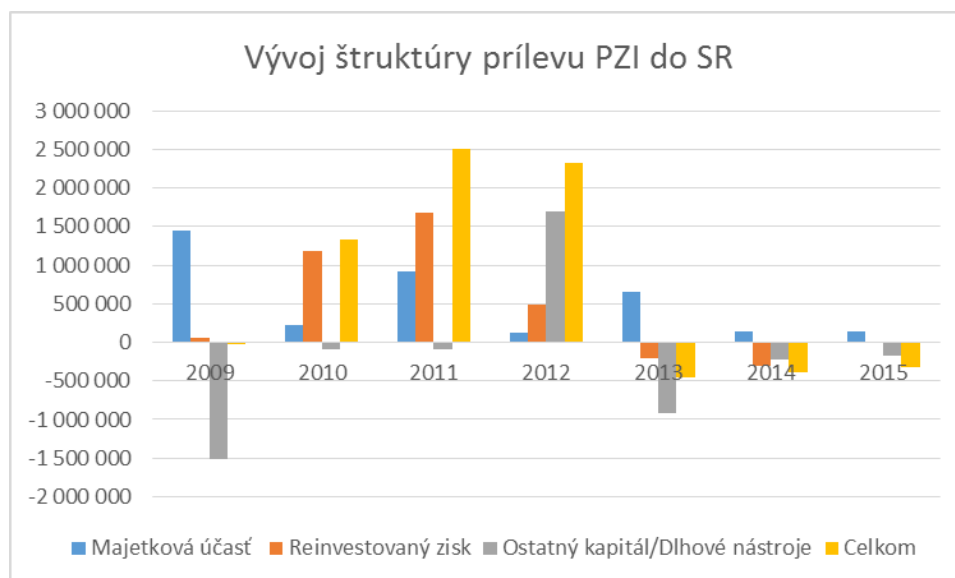
Do roku 2013 stav PZI na Slovensku zaznamenával medziročný nárast – v roku 2010 o 3,28 %, v roku 2011 o 6,66 %, v roku 2012 o 4 % a v roku 2013 0,7 %. Od roku 2014 stav PZI na Slovensku medziročne klesá – v roku 2014 o 2,62 % a v roku 2015 na základe predbežných údajov o 2,05 %.

Obrázok 2 Vývoj zahraničných investícií na Slovensku

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov NBS

Vývoj jednotlivých zložiek prílevu PZI do SR je uvedený na Obrázku 3. Z obrázka vyplýva, že jedine v roku 2012 všetky zložky dosiahli kladnú hodnotu.

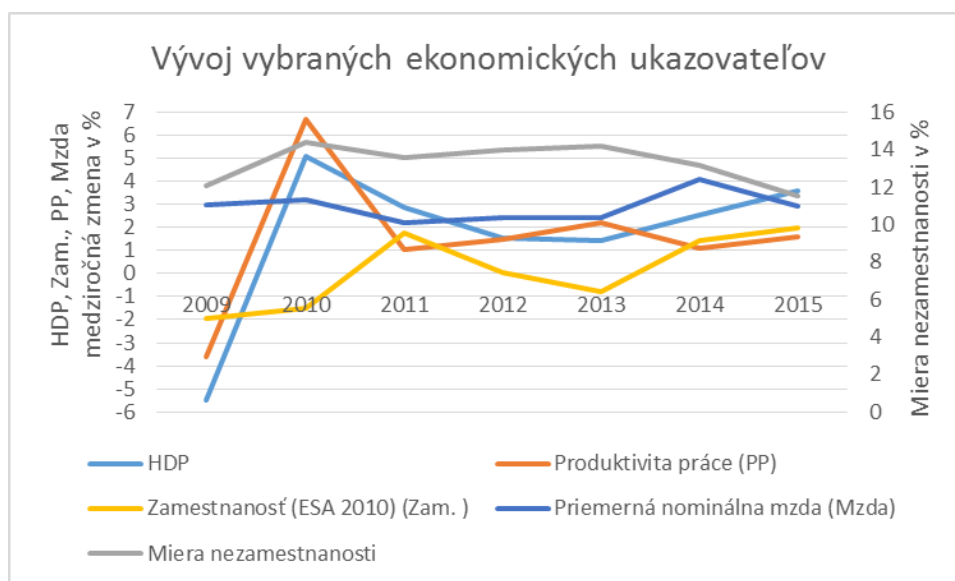
Obrázok 3 Prílev priamych zahraničných investícií do SR (v tis. eur)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov NBS

Významným pozitívnym efektom priamych zahraničných investícií je ekonomický rast vyjadrený rastom hrubého domáceho produktu. Priame zahraničné investície:

- predstavujú dôležitý zdroj rastu produktivity,
- zohrávajú kľúčovú úlohu pri tvorbe a organizácii podnikov a pracovných miest,
- spoločnosti budujú globálne dodávateľské reťazce,
- inovácie v oblasti dopravných a informačných technológií.

Celkové prínosy priamych zahraničných investícií zo zahraničia do EÚ sú všeobecne uznávané, najmä pokiaľ ide o úlohu zahraničných investícií pri vytváraní pracovných miest, optimalizácii rozdelenia zdrojov, prenose technológií a zručností, zlepšovaní konkurencieschopnosti a podpore obchodu. (EURÓPSKA KOMISIA, 2010)

Obrázok 4 Vývoj vybraných ekonomických ukazovateľov na Slovensku

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov NBS

Vzťah medzi vývojom prílevu PZI do SR a vývojom vybraných ekonomických ukazovateľov sme hľadali za pomoci Pearsonovho koeficientu korelácie (prehľad hodnôt je uvedený v Tabuľke 1).

Tabuľka 1 Pearsonov koeficient korelácie

	Prílev PZI do SR	HDP	Produktivita práce	Miera nezamestnanosti	Zamestnanosť podľa ESA 2010	Priemerná nominálna mzda
Prílev PZI do SR	1					
HDP	0,25722631	1				
Produktivita práce	0,23865111	0,876597099	1			
Miera nezamestnanosti	0,45435145	0,393159944	0,616550962	1		
Zamestnanosť podľa ESA 2010	0,10456587	0,492239407	0,012613011	-0,295887273	1	
Priemerná nominálna mzda	-0,5308557	0,053152534	0,045652773	-0,220379313	0,028171198	1

Zdroj: Vlastné spracovanie, ANOVA.

Výsledky rôznych výskumov a štúdií poukazujú na pozitívny efekt priamych zahraničných investícií, na ekonomický rast vyjadrený rastom hrubého domáceho produktu, na rast produktivity práce, na rast zamestnanosti, pokles nezamestnanosti, rast miezd.

Na Slovensku v rokoch 2009 – 2015 na základe Pearsonovho koeficientu korelácie môžeme konštatovať, že prílev PZI a rast HDP, prílev PZI a rast produktivity práce, prílev PZI a zamestnanosť podľa ESA 2010 poukazujú na malú závislosť, keďže koeficient je v intervale 0,1 – 0,3, prílev PZI a miera nezamestnanosti poukazuje na strednú závislosť, keďže koeficient je v intervale 0,3 – 0,5 a prílev PZI a priemerná nominálna mzda poukazujú na negatívnu závislosť, keďže koeficient je nižší ako 0,5.

Z uvedeného vyplýva, že vývoj prílevu priamych zahraničných investícií na Slovensko v rokoch 2009 – 2015 nevykazuje taký pozitívny vzťah a efekt ako sa o tom píše v odbornej literatúre.

Záver

Priame zahraničné investície sú považované za významný faktor ovplyvňujúci výkonnosť a ďalší rozvoj ekonomiky. Pre hostiteľské krajiny prinášajú dlhodobý kapitál, zvyšujú hospodársky rast, napomáhajú vytvárať nové pracovné miesta, zavádzať nové technológie a prinášajú mnohé ďalšie efekty.

Pre slovenskú ekonomiku v poslednom období (2009 - 2015) je charakteristický pozitívny vývoj viacerých vybraných makroekonomických ukazovateľov v porovnaní s vývojom ďalších členských krajín Európskej únie, či Eurozóny. Očakáva sa aj pozitívny vývoj vzťahu medzi vývojom ekonomických ukazovateľov a prílevom PZI. Vzhľadom na vyššie uvedenú analýzu môžeme konštatovať, že medzi prílevom PZI na Slovensko a analyzovanými ekonomickými ukazovateľmi neexistuje silná závislosť.

Literatúra

- [1] BALÁŽ, P. a kol. 2010. *Medzinárodné podnikanie. Na vlně globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. Bratislava : SPRINT, 2010. 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.
- [2] SIVÁK, R. a kol. 2011. *Slovník znalostnej ekonomiky*. Bratislava : SPRINT, 2011. 434 s. ISBN 978-80-89393-45-9.
- [3] EURÓPSKA KOMISIA, 2010. Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. [cit. 2016-11-08]. Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2010/SK/1-2010-343-SK-F1-1.Pdf>>
- [4] DEVÍZOVÝ ZÁKON. Úplné znenie zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 202/1995 Z. z. z 20. septembra 1995 Devízový zákon a zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (v aktuálnom znení). [cit. 2016-11-08]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Legislativa/_UplneZneniaZakonov/Z2021995.pdf>
- [5] NBS, 2015. Metodické pokyny na zostavenie ročných hlásení o stave priamych zahraničných investícií v tuzemsku PZI(NBS)1-01 a o stave priamych investícií v zahraničí PZI(NBS)2-01 vykazovaných k 31.12.2014. http://www.nbs.sk/_img/Documents/OHP/Metodika_2014.pdf
- [6] UNCTAD, 2016. United Nations Conference on Trade and Development. *World Investment Report 2016. Investor Nationality: Policy Challenges*. [cit. 2016-11-08]. Dostupné na internete: <http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf>